

3. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р. № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48–49. – Ст. 536.

УДК 341.824:338.47(043.2)

Коковін О. О., студент,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Череватюк В. Б., к.і.н., доцент

ЮРИСДИКЦІЙНІ МЕЖІ КОСМОСУ

Питання юрисдикційної приналежності певного об'єкту чи території є ключовим для визначення того, яке саме право (якої саме держави) підлягає застосуванню на такій території чи щодо такого об'єкту.

Проте так склалось, що, наразі, жодна міжнародна угода, зокрема й ті, учасником котрих є Україна, не дає відповіді на питання – де саме закінчується повітряний простір держави та починається космічний простір [1, 2, 3, 4, 5].

В українському законодавстві теж відсутні відповідні норми [6]. Так, пункт 81 частини 1 статті 1 Повітряного кодексу України визначає, що: *«повітряний простір України – частина повітряної сфери, розташована над суходолом і водною територією України, у тому числі над її територіальними водами (територіальним морем), і обмежена вертикальною поверхнею, що проходить по лінії державного кордону України»*. Проте, стаття 2 Повітряного кодексу України вказує, що: *«Україні належить повний і виключний суверенітет над повітряним простором України, що є частиною території України»* [7]. Через відсутність уточнення розмірів повітряного простору не зрозуміло де проходить межа між суверенним небом України та надбанням всього людства – космічним простором.

Тобто, й Повітряний кодекс України, й ЗУ «Про космічну діяльність» ухиляються від визначення параметру висоти в атмосфері Землі (відносно рівня світового океану (або певного моря) чи форми геоїда тощо), в межах котрої й існує суверенний повітряний простір України, котрий, зі збільшенням висоти, в якусь мить переходить у нікому (державі) неналежний космос (космічний простір) [2].

Таким чином, для дослідження питання встановлення меж суверенної юрисдикції держави щодо простору, що знаходиться над

її поверхнею потрібно перейти до дослідження локальних нормативних актів та таких, що не мають імперативно визнаної сили в міжнародному публічному праві.

Так, у Сполучених Штатах Америки Військово-повітряні сили (U.S. Air Force), внутрішнім нормативним актом, у 1960-тих встановили власну межу космосу – 50 миль, що математично становить 80 кілометрів 467 метрів й 20 сантиметрів. Це визначення було зроблено для присвоєння статусу «астронавт» власним пілотам, котрі подолали цей рубіж.

Власне NASA (Національне управління з аеронавтики та дослідження космічного простору США) послуговується іншим значенням – 122 кілометри над поверхнею океану. Це обґрунтовується тим, що саме на цій висоті Космічний човник (Space Shuttle) стикався з аеродинамічним супротивом атмосфери Землі.

Наразі найбільш застосовним є інша межа – Лінія Кармана, що визначає межу між атмосферою та космосом на рівні 100 кілометрів над рівнем океану. В обґрунтуванні такого значення вказується, що саме на цій висоті атмосферному літаючому апарату для створення достатньої підйомної сили для польоту потрібна перша космічна швидкість (мінімальна для подолання гравітаційного спротиву Землі), що становить 7,85 кілометрів на секунду (в залежності від висоти орбіти).

Останнє значення офіційно визнане неурядовою міжнародною організацією – Міжнародною федерацією повітроплавання (FAI). Ця організація застосовує значення межі космосу для розмежування аеронавтики та космонавтики, оскільки, у тому числі, вона здійснює фіксування рекордів у сфері авіації. У ній Україна представлена Всеукраїнським ГО «Федерація авіаційного спорту України».

У розрізі цього дослідження видається іронічним, що ще в грудні 1966 року Генеральна Асамблея ООН доручила Комітету з використання космічного простору в мирних цілях дослідити варіанти визначення космічного простору.

Проте, фактично, у аспекті встановлення межі космосу, праву перегороджують шлях саме політичні мотиви. Оскільки впливовим користувачам й власникам космічних апаратів не вигідно однозначно встановлювати такі межі у зв'язку з тим, що з технічного виміру, космічні апарати, при виході на та сході з орбіти навколо Землі, навіть у штатному режимі, в залежності від місць старту та посадки, можуть проходити над іншими суверенними державами на висоті меншій за 100 кілометрів над поверхнею світового океану. Щодо ж використання суверенного простору іншої держави потрібно

буде окремо домовлятися (якщо іншого не буде визначено конвенційно) та, відповідно, сплачувати кошти (окрім відшкодування фактично завданих збитків [4]) за користування таким простором.

У випадку встановлення такої межі державою самостійно, у власному внутрішньому законодавстві, вона, окрім випадку міжнародного визнання третіми державами, буде діяти лише щодо неї самої та локальних правовідносин у ній.

Варто відзначити, що само й відсутнє визначення самого космосу, котрий, за міжнародним правовим звичаєм, прирівнюється до міжнародних вод, а космічні апарати – до суден під прапором держави, з території котрої його було запущено [4], незалежно від наявності права власності щодо такого апарату. Проте, у випадку зіткнення з космічним сміттям, котре не можливо прив'язати до запускаючої держави (через малий розмір), нікому буде нести й відповідальність за завданий збиток. Теж саме – щодо стартів космічних апаратів поза межами держав (морський чи повітряний старт у випадку відсутності державної реєстрації у судна-платформи пуску).

Література

1. Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору від 13.12.1963 / ООН // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_a31

2. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27.01.1967 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_480

3. Угода про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір від 22.04.1968 / ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_483

4. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами від 29.03.1972 / ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_126

5. Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір від 14.01.1975 / ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_253

6. Про космічну діяльність: Закон України від 11 листопада 1996 р., зі змінами // Відомості Верховної Ради України. – 1997 – № 1. – Ст. 2.

7. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р. № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48-49. – Ст. 536.